

ΙΟΥΛΙΟΣ 2011

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ / 5

Δελτίο κρίσης: Ιούλιος 2011

**ΓΙΑΝΗΣ ΒΑΡΟΥΦΑΚΗΣ, ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΥΤΣΟΠΕΤΡΟΣ,
ΤΑΣΟΣ ΠΑΤΩΚΟΣ ΚΑΙ ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΤΣΕΡΚΕΖΗΣ**

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Ανάλυση και αξιολόγηση των γάλλο-γερμανικών σχεδίων επανακύλισης του ελληνικού χρέους αλλά και των ιδιαιτεροτήτων που προκάλεσαν την κρίση

Προς ένα νέο σχέδιο Marshall;

Το 1947 η Ευρώπη με τη συνδρομή του σχεδίου Marshall κατάφερε να βάλει τις βάσεις για τη μέλλουσα συθέμελη ανοικοδόμησή της. Με αφορμή την πρόσφατη κρίση έγινε λόγος για ένα νέο ενδο-ευρωπαϊκό, αυτή τη φορά, σχέδιο παρόμοιας λογικής. Φωνές ανά την ευρωπαϊκή ήπειρο προειδοποιούν ότι ελλείψει μιας τέτοιας προοπτικής οι θιγόμενοι από τα μέτρα λιτότητας θα αντιδράσουν.

Οι χορηγήσεις δανείων από την τρόικα στην καταρρέουσα ελληνική οικονομία ισούνται με πιστώσεις χρόνου, με παράταση στην αγωνία. Η διόρθωση του προβλήματος δεν μπορεί να γίνει, παρά στη βάση της ανάπτυξης και να συνδεθεί με την **ανακατανομή των επενδύσεων** και όχι με την περιστολή αυτών. Δεν είναι η πρώτη φορά άλλωστε που οι ευρωπαϊκές οικονομίες δοκιμάζονται, έχει συμβεί πολλάκις στο παρελθόν.

Υπάρχει στα αλήθεια λογική συσχέτιση μεταξύ του **σχεδίου Marshall** και ενός υποθετικού πλάνου διάσωσης της Ευρωζώνης; Παρά τις όποιες ομοιότητες, οι διαφορές είναι κομβικές και κρίσιμες.

Σήμερα σε αντίθεση με τότε η πολιτική εξουσία δεν είναι ικανή να αγνοήσει, πόσο μάλλον να επιβληθεί των οικονομικών συμφερόντων. Επίσης, στην παρούσα συγκυρία, σε αντίθεση με τότε οι άμεσα θιγόμενες είναι οι χώρες της περιφέρειας και όχι ο σκληρός πυρήνας της ευρωπαϊκής οικονομίας. Αθροιστικά, οι τρεις άμεσα απειλούμενες οικονομίες **δεν ξεπερνούν το 5%** του ευρωπαϊκού ΑΕΠ. Η βοήθεια που δόθηκε τότε αν και θηριώδης δεν θα μπορούσε να συγκριθεί με τις παρούσες δυνατότητες της ένωσης και όμως αυτό δεν αποτελεί σημείο αισιοδοξίας.

Παρ' όλη την ουσιαστική βοήθεια το σχέδιο Marshall είχε κυρίως ψυχολογικές και συμβολικές προεκτάσεις. Σήμερα σε αντίθεση με τότε δεν υπάρχει σύμπνοια μεταξύ των συμμάχων για την υποχρέωση τους να συνεισφέρουν. Η **κοινή γνώμη** των πλεονασματικών κοινωνιών, αντιστέκεται και αυτό αναγκάζει τους ηγέτες των χωρών αυτών σε διστακτικούς τακτικισμούς και καθυστερημένες πρωτοβουλίες.

Ή μήπως προς μια πολιτική κρίση;

Οι πολιτικοί του σήμερα έχουν χάσει την εμπιστοσύνη στις δυνατότητες και την ισχύ του κράτους να παρεμβαίνει. Η φιλελευθεροποίηση της παγκόσμιας οικονομίας οδήγησε σε σταδιακή υποβάθμιση του ρόλου τους.

Ο **εφησυχασμός** που επιδεικνύουν αλλά και η ανευθυνότητα ενώπιον της ιστορικής ανάγκης να λάβουν γενναίες αποφάσεις, για να αντιμετωπιστεί η κρίση και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού, είναι παροιμιώδης. Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική συγκυρία είναι κρίσιμη και πολλοί συνεχίζουν να θεωρούν ότι μπορεί να περιμένει αγνοώντας ότι «η Ιστορία δεν έχει συγχωρήσει όσους απλώς ήταν θεατές όταν η Ρώμη καιγόταν». Οι ευρωπαίοι εξακολουθούν να διαφωνούν αναφορικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν προκειμένου να αντιμετωπιστεί η μεγάλη κρίση με την οποία το ενιαίο νόμισμα βαρύνει το ευρωπαϊκό χρέος ενώ οι αμερικάνοι ομόλογοί τους παραμένουν αναβλητικοί διαφωνώντας για την ανάγκη πρόσθετων φόρων.

Η αναταραχή που έχει εγκατασταθεί, τρία χρόνια πια, στις αγορές ενδέχεται να **επιστρέψει** από την Ευρώπη πίσω στις ΗΠΑ, σε μια αντιστροφή του προ ετών σεναρίου.

Η **κρίση ηγεσίας** και συναίνεσης χαρακτηρίζει αυτή την περίοδο τόσο την ευρωπαϊκή όσο και την αμερικάνικη πολιτική σκηνή. Και εάν για την Ευρώπη το πρόβλημα είναι χιλιοειπωμένο, το ίδιο δεν έχει καταστεί γνωστό για την αντίπερα όχθη. Ενδεχόμενη ασυμφωνία μεταξύ Δημοκρατικών και Ρεπουμπλικάνων, η οποία είναι και αναμενόμενη για τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό, υπάρχει κίνδυνος να εξωθήσει το αμερικανικό δημόσιο σε στάση πληρωμών στο άμεσο μέλλον.

Πιο συγκεκριμένα οι ΗΠΑ είναι υποχρεωμένες να συμφωνήσουν στη βάση της αύξησης του ορίου του ομοσπονδιακού δανεισμού. Το όριο του χρέους είναι σήμερα τα 12,294 τρις δολ (το 65% του ΑΕΠ), ενώ το πραγματικό χρέος της χώρας έχει φτάσει στην παρούσα συγκυρία τα 14,294 τρις.

Και στις δύο περιπτώσεις (Ευρώπη, ΗΠΑ) το μέγεθος των δημοσιονομικών ελλειμμάτων υποσκάπτει την εμπιστοσύνη και εμποδίζει την ανάκαμψη. Τα δημόσια οικονομικά αμφότερων βρίσκονται σε άθλια κατάσταση.

Αν δεν αυξηθεί το νόμιμο όριο του δανεισμού, κάτι που προϋποθέτει ψηφοφορία στο Κογκρέσο, το ομοσπονδιακό κράτος δεν θα δύναται πλέον να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του. Η ψηφοφορία για το χρέος είναι εξαρτώμενη από τον **συμβιβασμό** αναφορικά με το έλλειμμα. Ιδεολογικά προτάγματα όμως καθιστούν την προσέγγιση δυσχερή, οι Ρεπουμπλικάνοι είναι αντίθετοι με την αύξηση των φόρων ώστε να επιτευχθεί μείωση του ελλείματος.

Η ανευθυνότητα εντούτοις που χαρακτηρίζει την αμερικανική πολιτική σκηνή, ξεπερνά κάθε απαισιόδοξη προσδοκία όταν πρόκειται για τους ηγέτες της Ευρωζώνης, οι οποίοι διαφωνούν για την υιοθέτηση ενός δεύτερου πακέτου βοήθειας προς την Ελλάδα. Οι δισταγμοί τους, πολλώ δε μάλλον η δημοσιοποίηση των διαφωνιών τους, υπονομεύουν την εμπιστοσύνη των αγορών, οι οποίες εν συνεχεία παρακαλούνται να αγοράσουν τα κρατικά ομόλογα που εκδίδουν τα κράτη της ευρωζώνης για να χρηματοδοτήσουν τα ελλείματά τους.

Η νομισματική ένωση βρίσκεται σε μια κατάσταση οριακή, που δεν συνάδει με την πραγματικότητα της οικονομικής της ισχύος. Πέραν της Ελλάδας, χώρες όπως η Πορτογαλία και η Ιρλανδία βλέπουν τις συνθήκες δανεισμού τους να **επιδεινώνονται** σημαντικά. Και, μέσω της μετάδοσης, η Ιταλία και η Ισπανία παίρνουν σειρά.

Οι σημερινοί ηγέτες παραβλέπουν ότι το γερμανικό οικονομικό θαύμα οικοδομήθηκε στη διαγραφή, εν πολλοίς, του χρέους το 1953 ή ότι η Πολωνία άνθησε μετά την **διαγραφή** των δικών της χρεών, το 1991. Η επόμενη κρίσιμη μάχη αναμένεται να δοθεί τον Σεπτέμβρη, όταν η Ελλάδα θα προσέλθει εκ νέου για τη χορήγηση βοήθειας. Μέχρι τότε πολλές λύσεις θα προταθούν, κάποια όμως θα πρέπει να υιοθετηθεί.

Το γερμανικό σχέδιο

Η Ευρώπη έχει βρεθεί σε πολλά αδιέξοδα κατά την αναζήτηση αντιδότη για την εν εξελίξει κρίση, με πιο πρόσφατο εμπόδιο τη συμμετοχή ή μη, ιδιωτών επενδυτών στο δεύτερο πακέτο χρηματοδότησης της Ελλάδας. Στη βάση αυτή δυο σχέδια προτάθηκαν.

Η αρχική γερμανική πρόταση για **επανακύλιση (roll-over)** του ελληνικού χρέους (στο πρότυπο της Συνόδου της Βιέννης) είναι ιδέα του Γερμανού υπουργού οικονομικών, κ. Schauble, ο οποίος, με σκοπό να μειωθεί το νέο δάνειο που θα χορηγήσει η Γερμανία στο ελληνικό δημόσιο, θέλησε να εισαγάγει στην εξίσωση της λύσης, τον παράγοντα των ιδιωτικών τραπεζών.

Η πρόταση του είναι σχετικά απλή και συνίσταται στο να ξανα-δανείζουν οι τράπεζες στην Ελλάδα τα χρήματα τα οποία τους αποπληρώνει, κάθε φορά που λήγουν τα προ του 2010 ομόλογα του ελληνικού δημοσίου.

Το πρόβλημα αυτής της ιδέας, η οποία είχε κατά το παρελθόν πετύχει, όταν οι πιστωτές ανατολικοευρωπαϊκών χωρών συμφώνησαν, στην Βιέννη, μια τέτοια επανακύλιση είναι ότι στην ελληνική περίπτωση:

(α) τα χρέη κινούνται σε άλλη τάξη μεγέθους και

(β) οι συμβάσεις που συνοδεύουν τα νέα δάνεια από Ε.Ε.-ΔΝΤ εξασφαλίζουν αρνητική ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας για το προσεχές μέλλον.

Υπό αυτές τις συνθήκες, οι τράπεζες **δεν θα αγόραζαν εθελοντικά** νέα ελληνικά ομόλογα. Εάν δε, τους το επέβαλε η Ε.Ε. θα κήρυτταν πιστωτικό γεγονός με αποτέλεσμα:

(α) την πυροδότηση της αποπληρωμής όσων στοιχημάτισαν (αγοράζοντας CDS) στην πτώχευση του ελληνικού δημοσίου, οδηγώντας τις τράπεζες που εξέδωσαν αυτά τα συμβόλαια - στοιχήματα στα πρόθυρα της χρεοκοπίας), και

(β) την αδυναμία της ΕΚΤ να δέχεται τα ελληνικά ομόλογα ως εχέγγυο, εξωθώντας τις ελληνικές τράπεζες, και κατόπιν ολόκληρο το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα στην κατάρρευση.

Μετά από τη σθεναρή αντίδραση της ΕΚΤ και της Γαλλίας, η Γερμανία αναδιπλώθηκε αποδεχομένη τις ανεπάρκειες του σχεδίου. Η πρόταση ήταν **αμελώς σχεδιασμένη** και δεν εξασφάλιζε λύσεις στους κινδύνους (α) και (β). Ήταν πρακτικά αναγκαίο η επανακύλιση να είναι εθελοντική αλλά αυτό αποδείχθηκε εν τέλει λογικά αβάσιμο.

Το γαλλικό τραπεζικό σχέδιο

Το σχέδιο που εκπόνησαν οι γαλλικές τράπεζες είναι και αυτό βασισμένο σε μια απλή ιδέα. Η επανακύλιση του ελληνικού δημόσιου χρέους από την πλευρά των τραπεζών προϋποθέτει ότι θα δοθούν στους εμπλεκόμενους φορείς **σημαντικά κίνητρα**. Σε διαφορετική περίπτωση οι δυνάμει δανειστές θα προτιμήσουν να απέχουν ή αν εξωθηθούν να συμμετάσχουν θα πυροδοτηθεί “πιστωτικό γεγονός”.

Για την αποφυγή ενός τέτοιου αδιεξόδου, οι Γαλλικές τράπεζες πρότειναν την επανακύλιση των δανείων σε ποσοστό **50% όσων αποπληρώνονται** μέχρι το 2014, υπό την μορφή αγοράς νέων ελληνικών ομολόγων τριακονταετίας. Τα κίνητρα που προτείνουν να τους δοθούν είναι τα ακόλουθα:

Πρώτον, για να ελαχιστοποιηθεί ο κίνδυνος των τραπεζών από την επανακύλιση του 50% των ομολόγων για ένα τόσο μεγάλο διάστημα, ένα επί πλέον 20% από τις αποπληρωμές να τοποθετείται σε κοινό λογαριασμό. Με αυτά τα κεφάλαια, ο διαχειριστής του κοινού τραπεζικού λογαριασμού θα αγοράζει καλής ποιότητας μετοχές ή άλλου είδους αξίες χτίζοντας με αυτόν τον τρόπο ένα κεφάλαιο από το οποίο θα **αποζημιώνονται** οι τράπεζες οι οποίες δεν θα καταφέρουν, στο τέλος της τριακονταετούς περιόδου, να εισπράξουν τα χρήματά τους από το ελληνικό δημόσιο.

Δεύτερον, το τριακονταετές επιτόκιο επανα-δανεισμού του ελληνικού δημοσίου να ανέρχεται, στο 7,5%. Αυτό το ποσοστό αντιστοιχεί σε 5,5% ως βάση συν ένα περιθώριο 2% περίπου, ανάλογα με τις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας.

Τρίτον και μείζων, οι τράπεζες που επαναδανείζουν την Ελλάδα να βάζουν τα νέα αυτά ελληνικά ομόλογα σε ένα άλλο οργανισμό, **όχημα ειδικού σκοπού**, έτσι ώστε να μην εμφανίζονται αυτά τα δάνεια στα βιβλία τους. Τα νέα δάνεια δεν θα υπολογίζονται στο ποσοστό κεφαλαιοποίησής τους, επιτρέποντάς τους να κρατάνε μικρότερα κεφάλαια στα ταμεία τους, κάτι που διαφορετικά οι ρυθμιστικές αρχές δεν θα τους επέτρεπαν να κάνουν. Αυτή η “τεχνική” λεπτομέρεια είναι κομβικής σημασίας και αυτό γιατί αν τους δοθεί το δικαίωμα να λειτουργούν ως εάν να μην έχουν εκ νέου δανείσει το ελληνικό κράτος, θα μπορούν να αντλούν από την ΕΚΤ μεγαλύτερη ρευστότητα με 1,5% επιτόκιο (τα ποσά τα οποία θα έχουν δανείσει στην Ελλάδα με 7,5%).

Όταν το σχέδιο παρουσιάστηκε στη Ρώμη σε μια σύνοδο κορυφής 50 τραπεζών υπό την προεδρία του Vittorio Grilli, προέδρου του ιταλικού Λογιστηρίου του Κράτους και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Επιτροπής, οι Γάλλοι τραπεζίτες πρόσθεσαν άλλη μια παράμετρο με σκοπό να καταστήσουν τη λύση ελκυστικότερη στους υπόλοιπους.

Το ασφαλιστικό κεφάλαιο που θα δημιουργηθεί με το 20% των αποπληρωμών του ελληνικού δημοσίου, οι οποίες προέρχονται από την Ε.Ε. και το ΔΝΤ, να περιέχει ομόλογα του Ταμείου Πιστωτικής Σταθερότητας, το οποίο δανείζεται για να χορηγεί πιστώσεις στις πτωχευμένες χώρες.

Συμπερασματικά, το σχέδιο αυτό εκπονήθηκε ώστε να **βοηθήσουν οι τράπεζες** την Γερμανία συνεισφέροντας ένα μέρος των δανείων προς την Ελλάδα, τα οποία θα απαιτηθούν ως το τέλος του 2014, για να αποφευχθεί μια άναρχη στάση πληρωμών τώρα. Τα δάνεια αυτά βέβαια, στις ίδιες της τράπεζες θα επιστρέψουν, καθώς το ελληνικό δημόσιο τα χρησιμοποιεί για να αποπληρώνει κατ' ουσία αυτές.

Εν συντομία, το ζητούμενο του γαλλικού σχεδίου αφορά τον **καταμερισμό** των δανείων από σήμερα έως και το 2014 μεταξύ του ευρωπαϊκού δημοσίου και των τραπεζών. Επί πλέον, περιορίζει το συνολικό κούρεμα που θα υποστούν οι τράπεζες από την αναπόφευκτη αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, μεταφέροντάς το στο ευρωπαϊκό δημόσιο. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι το γαλλικό σχέδιο δεν έχει αντίκτυπο για την Ελλάδα. Έχει, και μάλιστα αρνητικό. Ουσιαστικά, με αντάλλαγμα ένα μεγαλύτερο ρίσκο για τους τραπεζίτες (σε περίπτωση ελληνικής πτώχευσης εντός των επόμενων 15 μηνών), επιφορτίζει μακροπρόθεσμα με μεγαλύτερο χρέος το ελληνικό δημόσιο.

Το σχέδιο δέχθηκε, ωστόσο, την επίθεση της Deutsche Bank, ο πρόεδρος της μεγαλύτερης γερμανικής τράπεζας Joseph Ackermann, καταφέρθηκε εναντίον του σχεδίου χαρακτηρίζοντάς το **περίπλοκο** και **επιβαλλόμενο**. Ανεξάρτητα από την κριτική της Deutsche Bank, το σχέδιο των τραπεζών δεν ξεφεύγει από τη λογική που καταδίκασε ο Mervyn King, Διοικητής της Τράπεζας της Αγγλίας ως “αποφυγή της πραγματικότητας”. Στον βαθμό που αποπειράται να αντιμετωπίσει την κρίση με ακριβά δάνεια, το γαλλικό σχέδιο αποτελεί μέρος του συστημικού προβλήματος της ευρωζώνης.

Το γαλλικό σχέδιο επανακύλισης του ελληνικού χρέους μοιάζει αρκετά προβληματικό για την Ευρώπη. Το αντίδοτο που προτείνει το γαλλικό τραπεζικό σύστημα έχει όλες τις προδιαγραφές για να αποδειχθεί ιδιαίτερα επιζήμιο αν όχι καταστροφικό για την Ελλάδα. Ενδεχομένως προτρέχοντας, θα τολμούσαμε να υποθέσουμε ότι δεν θα αποφύγει τον χαρακτηρισμό του “πιστωτικού γεγονότος”, το οποίο σχεδιάστηκε ώστε να αποσοβήσει. Ήδη στην ΕΕ χαρακτηρίζεται **μη ρεαλιστικό**, δεν είναι λίγοι εκείνοι οι οποίοι δεν διστάζουν να το αναγάγουν σε τοξικό.

Τη χαριστική βολή ωστόσο στο προτεινόμενο σχέδιο, έδωσαν οι γνωστές εταιρείες αξιολόγησης που προειδοποίησαν σε υψηλούς τόνους ότι θα κηρύξουν την Ελλάδα χρεοκοπημένη, αν η Ευρώπη ενστερνιστεί την γαλλική πρόταση.

Όπως άλλωστε δηλώνει καταγγελτικά και απερίφραστα ο Henning Meyer, “το πρόβλημα δεν θα έρθει από τις τράπεζες. Το πρόβλημα είναι οι τράπεζες”.

Brady bonds αλά ελληνικά

Μετά τη διαφαινόμενη κατάρρευση του γαλλικού σχεδίου, η μόνη εναλλακτική στο modest proposal, αφορά μια πιθανή έκδοση της λύσης των Brady bonds, στα οποία κατέφυγαν οι ΗΠΑ, στο τέλος της δεκαετίας του '80, ώστε να λήξουν την κρίση χρέους της Λ. Αμερικής. Από τότε, ο Daniel Gros έχει επανέλθει με μια εξειδικευμένη και επικαιροποιημένη πρόταση όπου τον ρόλο των Brady bonds παίζουν τα ομόλογα του EFSF.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το εν λόγω σχέδιο το EFSF θα **αγοράζει φθηνά** όλο το ελληνικό χρέος, με έκπτωση x% στην δευτερογενή αγορά και κατόπιν θα μεταφέρει αυτήν την έκπτωση στην Ελλάδα, αντί για κούρεμα x%. Το διαφαινόμενο πρόβλημα αναφορικά με αυτήν την πρόταση είναι ότι αποτελεί δαπανηρή επιλογή, καθώς η αγορά όλου του χρέους θα μειώσει την έκπτωση ιδιαίτερα. Το πιο σημαντικό, είναι αδύνατον να εφαρμοστεί μόνο για την Ελλάδα κι όχι για τις υπόλοιπες καταρρέουσες οικονομίες της Ευρωζώνης. Άρα, δεν θα εγκριθεί εύκολα μια τέτοια λύση από το Συμβούλιο Κορυφής, ιδίως στην παρούσα συγκυρία κατά την οποία η Ιρλανδία έχει μεγάλα παράπονα για τα επιτόκια δανεισμού της από την Ε.Ε.

Διελκυστίνδα δύναμης

Οι προτεινόμενες λύσεις οι οποίες έρχονται στην επιφάνεια αποκαλύπτουν το **παιχνίδι εξουσίας** που διεξάγεται στο παρασκήνιο, μεταξύ της ΕΚΤ και του γερμανικού υπουργείου οικονομικών. Αμφότεροι μοιάζουν να κάνουν επίδειξη ανυποχώρητου κύρους θυμίζοντας μονομαχία μεταξύ οδηγών οι οποίοι επιδιώκουν μια κατά μέτωπο σύγκρουση προσπαθώντας να εξωθήσουν ο ένας τον άλλον σε παραίτηση.

Η ελληνική κρίση είναι το πεδίο αυτής της σύγκρουσης. Ο κ. Trichet μοιάζει να «επιταχύνει» αρνούμενος έναν συμβιβασμό με το γερμανικό Υπουργείο Οικονομικών, στη βάση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στη χρηματοδότηση του ελληνικού χρέους. Η ΕΚΤ εμμένει στην πολιτική της περιστολής δαπανών και ιδιωτικοποιήσεων αλλά και η καγκελαρία δείχνει ανένδοτη.

Την ίδια ώρα οι σοσιαλιστικές κυβερνήσεις της ευρωπαϊκής περιφέρειας θα μπορούσαν να παρομοιαστούν με συνοδηγούς ή ακόμα πιο δραματικά και παραστατικά με θύματα απαγωγής κλεισμένα στο πορτμπαγκάζ, τα οποία εκλιπαρούν τους άφρονες οδηγούς να φρενάρουν. Και όμως αυτό δεν φαίνεται ορατό στον ορίζοντα, εάν οι χώρες της περιφέρειας δεν **ανταποκριθούν επιτυχώς** σε ένα μείγμα δημοσιονομικής και νομισματικής «εξορθολόγησης». Το σημείο στο οποίο συμφωνούν από κοινού τόσο οι Βρυξέλες όσο και η Φραγκφούρτη, είναι ότι δεν υπάρχει άλλη διέξοδος από την κρίση παρά από την μετατροπή των οικονομιών της περιφέρειας σε πλεονασματικές, με όποιο κόστος.

Το φιλοσοφικό ερώτημα που ενσκήπτει , βέβαια, είναι ποιο είναι τελικά το νόημα της Ευρώπης όταν δεν εγγυάται ευημερία, αλληλεγγύη, σταθερότητα ούτε καν δημοκρατία στα μέλη της; Σε ένα τέτοιο κολοσσιαίο εγχείρημα δεν θα πρέπει ποτέ να λησμονείται πόσο μάλλον να αμφισβητείται η ιδεολογική του βάση. Η παρέκκλιση από τα ιστορικά εμπεδωμένα **προτάγματα** που έθρεψαν το όραμα της ενιαίας Ευρώπης, δεν θα πρέπει να αποτελεί έκπληξη, αν προϊόντος του χρόνου οδηγήσει σε όλο και πιο δυναμικά κοινωνικά κινήματα, τα οποία θα εκπροσωπούν ανθρώπους, οι οποίοι θα εξωθούνται στο περιθώριο των εξελίξεων και θα γίνονται όλο και πιο ασυμβίβαστοι σε μελλοντικές προσπάθειες συναίνεσης.

Οι ηγεσίες οι οποίες παίζουν αυτό το παιχνίδι της αμοιβαίας σύγκρουσης θα πρέπει να λάβουν υπόψη ότι οδηγούν το όχημα της Ευρώπης, η κάθε μια για λόγους **μικροπολιτικών προτεραιοτήτων**, κατευθείαν προς τον “τοίχο” της πραγματικότητας. Εναλλακτικές προτείνονται αλλά συνήθως υλοποιούνται αργά, προ του φάσματος της αναπόδραστης καταστροφής.

Δομικές αδυναμίες

Όταν ένα χρόνο πριν οι ευρωπαϊκές και διεθνείς αρχές ανακοίνωναν το πακέτο διάσωσης των 110 δις ευρώ, για την Ελλάδα, θεωρούσαν ότι θα ήταν επαρκές τουλάχιστον έως το 2013, περίοδο κατά την οποία υπολόγιζαν ότι η ελληνική οικονομία θα έχει επουλώσει σε ικανοποιητικό βαθμό τις πληγές της και θα ήταν εκ νέου ικανή να εισέλθει αυτόνομη στις αγορές, με όρους δανεισμού ευνοϊκότερους των υφιστάμενων. Οι προσδοκίες αυτές **διαψευστήκαν** εντός δωδεκαμήνου.

Η σύμπραξη της Ε.Ε, του ΔΝΤ και της ΕΚΤ, η οποία ονομάζεται και χάριν συντομίας, τρόικα, εξήγγειλε, εκ νέου, δάνειο στήριξης, ύψους 12δις ευρώ καθότι τα 110 δις θεωρήθηκαν ανεπαρκή.

Το πρώτο τρίμηνο του 2011 το ελληνικό ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 5,5% σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2010. Το έλλειμμα του δημόσιου τομέα διευρύνθηκε, κατά 1,2δις ευρώ, αντί να περιοριστεί, παρά τις πολιτικές της τρόικα.

Τα κεφάλαια τα οποία χορηγήθηκαν υπό τη μορφή δανείων χρησιμοποιήθηκαν για να εξυπηρετήσουν **οφειλές** έναντι επενδυτών, οι οποίοι άπαξ και ικανοποιήθηκαν, δεν επαναγόρασαν μερίδιο του ελληνικού χρέους μέσω νέων ομολογιών. Σε διάστημα ενός έτους, οι αποπληρωμές των ομολογιούχων έφτασαν το ύψος των 40δις ευρώ, ανάμεσα τους ήταν παγκόσμιες τράπεζες. Αυτό βέβαια ήταν αναμενόμενο και είναι ένας ακόμα λόγος που διαφοροποιεί την ελληνική κρίση από άλλες. Οι ιδιώτες πιστωτές πληρώθηκαν για να εγκαταλείψουν την ελληνική οικονομία. Καθίσταται σαφές ότι οι ευνοούμενοι από τις πολιτικές στήριξης της ελληνικής οικονομίας, δείχνουν να είναι οι ξένες τράπεζες και όχι η ελληνική οικονομία.

Δημόσιο χρέος

Αξίζει να σημειωθεί πως παρά τα λεγόμενα το κυρίως πρόβλημα της χώρας δεν είναι η **ανικανότητα της μείωσης των δημοσίων δαπανών**, οι οποίες είναι εν πολλοίς ανάλογες αυτές της υπόλοιπης Ευρώπης, αλλά η εισφοροδιαφυγή η οποία παραμένει τερατώδης. Αν και οι δημόσιες δαπάνες περιορίστηκαν με τις πολιτικές της τρόικα αξίζει να σημειωθεί ότι πριν ακόμα την έκρηξη της κρίσης ανέρχονταν στο 46,3% του ΑΕΠ με μέσο ευρωπαϊκό 46%. Η Ελλάδα ήταν μεταξύ των ουραγών σε δαπάνες που αφορούσαν παιδεία και υγεία, ενώ τα σκήπτρα των δαπανών την περίοδο 2000-2003 κρατούσαν οι στρατιωτικές δαπάνες.

Παρόλα αυτά, στο παγκόσμιο οικονομικό στερέωμα έχει εδραιωθεί η αντίληψη ότι η **χρεοκοπία** της ελληνικής οικονομίας είναι αναπόδραστη εξαιτίας του ογκωδέστατου χρέους. Οικονομολόγοι έχουν αναπτύξει μοντέλα τα οποία αποπειρούνται να προσδιορίσουν ποσοτικά, το ανώτατο όριο εξυπηρητήσιμου δημόσιου χρέους. Οι καθηγητές Reinhart και Rogoff έθεσαν το όριο στο 90% του ΑΕΠ τα ιστορικά δεδομένα ωστόσο τους διαψεύδουν. Η Μεγάλη Βρετανία έχει κατά το παρελθόν υπερβεί το 250% του ΑΕΠ και όμως η μεγέθυνση που πέτυχε τα τελευταία δέκα χρόνια είναι η μισή εκείνης που απολάμβανε όταν παρουσίαζε αυτά τα επίπεδα χρέους.

Πιο περίπλοκα κριτήρια αξιολόγησης της βιωσιμότητας του χρέους περιλαμβάνουν: το πραγματικό επιτόκιο εάν από αυτό αφαιρεθεί το ποσοστό της πραγματικής μεγέθυνσης πολλαπλασιασμένο με τον λόγο του χρέους / ΑΕΠ. Το προκύπτον, σε ελεύθερη διατύπωση, θα πρέπει να επιτρέπει στην οικονομία να μεγεθύνει με ρυθμό **μεγαλύτερο από τα χρέη** της.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, τα παρόντα επιτόκια δανεισμού από την τρόικα κυμαίνονται στο 6% υπερκαλύπτοντας τον ρυθμό ανάπτυξης του -5.5% κατά 11,5%. Ο λόγος του χρέους / ΑΕΠ είναι 158%, όπερ σημαίνει ότι το φορτίο των τόκων είναι της τάξης του 18,17 ήτοι 11,5 επί 1,58. Την ίδια ώρα το ισοζύγιο της ελληνικής οικονομίας προβλέπεται να κλείσει με αρνητικό πρόσημο για το 2011. Το ΑΕΠ θα συρρικνωθεί κατά 2,8 μονάδες ενώ θα έπρεπε να υπάρχει **ανάπτυξη** της τάξης του 21%, για να ήταν εξυπηρητήσιμες οι οφειλές.

Καθίσταται σαφές ότι με την ίδια πολιτική η ελληνική χρεωκοπία μοιάζει αναπότρεπτη, όπως άλλωστε και η πορτογαλική και ιρλανδική. Αντί της συρρίκνωσης της κατανάλωσης, της προσπάθειας μείωσης των ελλειμμάτων και της έμμεσης διάσωσης των δανειστών η τρόικα θα όφειλε να στοχεύσει στις επενδύσεις.

Επενδύσεις

Στην παρούσα συγκυρία η Ελλάδα δεν μπορεί να δανειστεί από τις αγορές και να αξιοποιήσει δημιουργικά αυτά τα κεφάλαια, ενώ οι πόροι της τρόικας κατευθύνονται σε συγκεκριμένους σκοπούς. Αυτό που θα μπορούσε ενδεχομένως να γίνει θα ήταν ένας ενδοευρωπαϊκός μηχανισμός **μεταφοράς επενδυτικών πόρων** από τις πλεονάζουσες στις ελλειμματικές περιφέρειες.

Στην ελληνική οικονομία στην οποία η μερίδα του λέοντος παράγεται από το κεφαλαιακό εξοπλισμό, το πάγωμα των επενδύσεων ισοπεδώνει στην ουσία, τις προοπτικές βελτίωσης της παραγωγής, ενώ και η μικρή συμμετοχή του ανθρώπινου κεφαλαίου στην παραγωγή του εθνικού πλούτου, γίνεται εξαιτίας της έλλειψης επενδύσεων, ακόμα πιο ασθενική με επιπτώσεις στην συνολική ζήτηση. Πέραν αυτού, αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ το έλλειμμα εκτιμάται ότι προσεγγίζει τα 24 δις ευρώ η φορολογία του κεφαλαίου είναι αξιοσημείωτα χαμηλή και μετά βίας αγγίζει τα 28,4 δις ευρώ, όταν η φορολογία του παράγοντα εργασία πλησιάζει τα 122 δις ευρώ. Από τα παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι το κεφάλαιο χαιρεί προνομιακής αντιμετώπισης, ενώ είναι επιτακτική η προοπτική της περαιτέρω φορολόγησής του, προκειμένου να εξορθολογηστεί αυτή η ανωμαλία.

Οι ξένοι, αγνοούν αυτή την παράμετρο, καλλιεργούν ένα κλίμα δυσπιστίας απέναντι στον Έλληνα εργαζόμενο θεωρώντας τον ευνοημένο και αμετροεπή, αυτουργό της κρίσης. Η ελληνική κρίση αποδίδεται στην εκτόξευση των μισθών κατά τη δεκαετία 2000-2010, κατά 100%, παρά το γεγονός ότι η οικονομία γνώρισε πολύ μικρότερη μεγέθυνση. Και όμως κατά την τελευταία δεκαετία τα εισοδήματα του κεφαλαίου αυξάνονταν πολλαπλασιάζως γρηγορότερα από ότι οι μισθοί. Πέραν αυτού, η ελληνική οικονομία είχε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του υψηλού πληθωρισμού οποίος συχνά φλέρταρε με διψήφια νούμερα, αν και σε ότι αφορά τα υψηλά εισοδήματα, τα στεγαστικά επιτόκια, οι τιμές των αγαθών πολυτέλειας αλλά και τα επιτόκια καταθέσεων διολίσθαιναν.

Προκειμένου να ανταποκριθούν στα νέα πρότυπα κατανάλωσης τα χαμηλά στρώματα υπέκυψαν στο δανεισμό και τις λύσεις των πιστωτικών καρτών, ενισχύοντας περαιτέρω το εμπορικό ισοζύγιο των εξαγωγικών χωρών και δυσχεραίνοντας το αντίστοιχο ελληνικό. Ο εγχώριος παραγωγικός ιστός ισοπεδώθηκε προς χάριν των γερμανικών βιομηχανιών.

Συνεπώς το πρόβλημα δεν συνίσταται παρά στους χαμηλούς πραγματικούς μισθούς της πλειοψηφίας των ελλήνων, τη ταυτόχρονη ανικανότητα των εταιρειών να επενδύσουν σε κεφαλαιουχικά αγαθά αλλά και της διαφθοράς η οποία επέτρεψε στις ελίτ να διαχειρίζονται ασύδοτα, ευρωπαϊκά κονδύλια και φθηνό χρήμα, εκμεταλλευόμενες τον πλημμελή έλεγχο και ποντάροντας στην προσδοκία ότι το σύστημα θα τους προστατέψει, μεταφέροντας τα βάρη στους φορολογούμενους.

Αναφορικά με τις αποκρατικοποιήσεις της δημόσιας περιουσίας ο κ. Juncker προτείνει ένα σχέδιο στα πρότυπα του **Treuhandel**, το οποίο εκπονήθηκε και εφαρμόστηκε με στόχο την ιδιωτικοποίηση της μερίδας του λέοντος των επιχειρήσεων, της τέως Ανατολικής Γερμανίας. Ο παραλληλισμός είναι εκ προοιμίου αδόκιμος και όχι μόνο γιατί το εγχείρημα δεν υπήρξε ιδιαίτερα επιτυχές αλλά και διότι εξαιτίας της δεδομένης σημερινής αλληλεξάρτησης μεταξύ των οικονομιών, μια πιθανή τέτοια δυσμενής προοπτική σαν αυτή που επιφύλαξε η μοίρα στην Ανατολική Γερμανία θα συμπαρασύρει όλη την Ευρώπη.

Έξοδος από το ευρώ

Η έξοδος της χώρας από το ευρώ και η παύση πληρωμών αποτελεί επιλογή μεγάλου κόστους, παρόλα αυτά υπάρχουν κύκλοι οι οποίοι την προτείνουν σαν λύση, αρνούμενοι να δεχτούν τις υπόλοιπες επιλογές. Υποστηρίζουν ότι το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα είναι ανεφάρμοστο και οι μέθοδοι που προκρίνονται εξ ορισμού ανεδαφικοί.

Το Μεσοπρόθεσμο θεωρεί ουσιαστικά δεδομένο ότι η τρέχουσα πολιτική έχει αποτύχει και ότι η Ελλάδα θα οδηγηθεί σε κατάσταση μη διαχειρίσιμη το 2015, αν τα πράγματα συνεχίσουν ως έχουν. Το χρέος θα φτάσει τα 500 δις ευρώ, η εξυπηρέτησή του θα κοστίζει 28 δις ευρώ σε ετήσια βάση, το έλλειμμα της κυβέρνησης θα κινείται στο 15% του ΑΕΠ. Σύμφωνα με την πολιτική του Μεσοπρόθεσμου προτείνεται λιτότητα και συρρίκνωση της ζήτησης, επιβολή επιπλέον φόρων και εκποίηση μεγάλου φάσματος δημόσιας περιουσίας. Δηλαδή το σχέδιο απέτυχε, εφαρμογή εκ νέου του ίδιου αλλά με μεγαλύτερη αυστηρότητα.

Αυτό που τόσο μεθοδικά ενορχηστρώνεται μοιάζει να οδηγεί τις εξελίξεις σε πολύ συγκεκριμένη κατεύθυνση. Όταν και εάν η ελληνική οικονομία περάσει τις πύλες της χρεοκοπίας, το ελληνικό χρέος θα έχει **μεταβιβαστεί** εξ ολοκλήρου σε κρατικά χαρτοφυλάκια. Το κόστος της πιθανής μελλοντικής διαγραφής του θα το αναλάβουν οι φορολογούμενοι και οι εργαζόμενοι της Ευρώπης, ενώ οι τράπεζες θα έχουν απαλλαγεί. Τότε βέβαια οι δημόσιοι δανειστές θα απαιτήσουν ιδιαίτερα σκληρό αντάλλαγμα από την Ελλάδα για την θυσία τους. Πόσο ειρωνικό μοιάζει η οικονομία η οποία χρεοκόπησε τις περισσότερες φορές από οποιανδήποτε άλλη τον περασμένο αιώνα να μην αντιλαμβάνεται πως η λιτότητα δεν μπορεί σε καμία των περιπτώσεων να εγγυηθεί έξοδο από την κρίση. Οι καταρρέουσες οικονομίες πρέπει να τύχουν αντίστοιχης συμπεριφοράς με εκείνη που έτυχε η ίδια η Γερμανία από τις ΗΠΑ, μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

Επίμετρο

Η Ελλάδα χρωστά ήδη το 160% του ΑΕΠ της, την ίδια ώρα που ο δημόσιος τομέας βρίθει διαφθοράς, οι ελεγκτικές αρχές δωροδοκούνται, μόλις 5.000 έλληνες δήλωναν εισόδημα άνω των 100.000 ευρώ ενώ συνεχίζουν να υφίστανται παραδείγματα συνταξιοδοτήσεων εργαζομένων στα 50 τους, με συντάξεις που πλησιάζουν τα επίπεδα του πλήρους μισθού. Αν σε αυτά συνυπολογιστεί ότι όπως αποδείχθηκε η Ελλάδα εισήχθη στο ενιαίο νόμισμα κατόπιν μηχανορραφιών, καταφέρνοντας να κάμψει την δυσπιστία των εταίρων και να επιτύχει χαμηλότοκους δανεισμούς, οι οποίοι κατέληγαν σε αντιπαραγωγικές σπατάλες, τότε γίνεται ακόμα πιο εμφανές το ανισόρροπο οικονομικό πρότυπο που κυριάρχησε για δεκαετίες. Το όνειρο της ONE εξελίχθηκε σε εφιάλτη.

Η ONE δεν είναι μια απλή νομισματική ένωση αλλά ένας μηχανισμός δημιουργίας παγκοσμίου χρήματος που θα μπορούσε δυνάμει να ανταγωνιστεί το δολάριο. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι έχει αποτύχει με τη σημερινή της μορφή και οδηγείται είτε στην κατάρρευση, είτε σε βαθειά αλλαγή και η Ελλάδα είναι

μόνο η κορυφή του παγόβουνου, σε μια κρίση η οποία θα πρέπει να γίνει αντιληπτή σαν πανευρωπαϊκή. Η μόνη επιλογή που έχει μείνει πλέον στην Ελλάδα είναι η αναμονή και ο μελλοντικός πολιτικός εκβιασμός, η διέξοδος χωρίς πολιτικές πρωτοβουλίες αλλά αποκλειστικά με οικονομικά μέσα μοιάζει πλέον αδιανόητη. Το ερώτημα είναι τι κάνει η Ευρώπη;

Υπάρχει μια εγγενής αντίφαση ανάμεσα στην κοινή νομισματική πολιτική και την πολύ-διασπασμένη δημοσιονομική εντός της ΟΝΕ. Υπάρχει επίσης αντίφαση ανάμεσα στην ενιαία αγορά χρήματος και τον εθνικό χαρακτήρα των τραπεζών. Οι **αντιφάσεις** αυτές, μεταξύ άλλων, έφεραν το ευρώ σε αδιέξοδο που είναι εντονότερο στις οικονομίες της περιφέρειας. Το αβέβαιο μέλλον της ευρωζώνης δεν φαίνεται να προεξοφλείται στις αγορές συναλλάγματος στις οποίες το ενιαίο νόμισμα επελαύνει αλλά αυτός δεν είναι λόγος εφησυχασμού.

Κριτική στις πολιτικές διαχείρισης της κρίσης άσκησε προσφάτως ο σερ Mervyn King, διοικητής της Τράπεζας της Αγγλίας. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του η στρατηγική του συνεχούς δανεισμού δεν αποτελεί λύση σε ένα πρόβλημα φερεγγυότητας. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι η ελληνική οικονομία έχει δυο επιλογές: να συνεχίσει να δέχεται “δώρα” από φίλες χώρες ή να βελτιώσει την παραγωγικότητα της, σε μια προσπάθεια να επιτύχει πλεονάσματα. Όσον αφορά την πρώτη επιλογή διατηρεί τις επιφυλάξεις του για πόσο ακόμα οι ευρωπαίοι και κυρίως οι γερμανοί πολίτες (οι κατεξοχήν πληρωτές) θα το ανέχονται αυτό αλλά παράλληλα δεν βλέπει τρόπο πως οι έλληνες θα πετύχουν να γίνουν πιο ανταγωνιστικοί.

Οι χώρες του σκληρού πυρήνα αφήνουν να εννοηθεί ότι έχουν **μεταनिώσει** που συναίνεσαν στην είσοδο των ελλειμματικών οικονομιών της περιφέρειας στην ένωση αν και δεν είχαν προνοήσει για ένα τέτοιο εξαιρετικά πιθανό ενδεχόμενο. Στην παρούσα συγκυρία δεν υπάρχει θέμα εξόδου της ίδιας της Γερμανίας διότι κυριαρχεί στο ευρώ και δρέπει τα μεγαλύτερα οφέλη. Αν φτάσουμε στο μη περαιτέρω το πιθανότερο είναι η Γερμανία να επιχειρήσει να δημιουργήσει ένα στενότερο ευρώ.

Ο κομβικός ρόλος της Γερμανίας – Προς μια πιο ενοποιημένη Ευρώπη;

Καθώς το πρόβλημα της Ευρωζώνης διογκώνεται, η Γερμανία φαίνεται να αντιλαμβάνεται ότι η Ελλάδα δεν είναι η μόνη πηγή του κακού. Όλα δείχνουν ότι η Ελλάδα και η Γερμανία είναι κατά κάποιον τρόπο, οι δύο όψεις ενός άκρως προβληματικού νομίσματος.

Από τη μια πλευρά μια χώρα με αρκετές εσωτερικές δυσλειτουργίες που κατασπαταλά ανθρώπινους πόρους και από την άλλη μια χώρα με τεράστια πλεονάσματα τα οποία δεν αξιοποιούνται στην στήριξη των υπολοίπων χωρών ώστε να υπάρξει πραγματική σύγκλιση.

Οι ιθύνοντες της Γερμανίας συνειδητοποιούν ότι το γερμανικό μοντέλο ανάπτυξης, μέσω επιθετικών πλεονασμάτων, δεν μπορεί να διατηρηθεί εντός της Ευρωζώνης. Οι ανισσοροπίες που προκαλούνται εντός του συστήματος αμβλύνονται με κίνδυνο να συμπαρασύρουν ολόκληρο το οικοδόμημα. Η ανάγκη για μια συνολική λύση είναι εμφανής και οι προσπάθειες άρχισαν να προσανατολίζονται προς αυτό το σκοπό.

Η αναπτυξιακή πορεία

Με το τέλος της φρίκης του Β' Παγκοσμίου πολέμου και μέχρι το κραχ του 2008 η Γερμανία ακολούθησε ένα πολύ συγκεκριμένο και αποδοτικό μοντέλο ανάπτυξης. Βασικοί άξονες αυτού του μοντέλου, μέσω του οποίου κατάφερε να ξεφεύγει από τις δαγκάνες των οικονομικών κρίσεων, ήταν: Νομισματική σταθερότητα και εξαγωγές.

Από τη μία η Μπούντεσμπανκ εξασφάλιζε τη σταθερή αξία του μάρκου και από την άλλη τα πλεονάσματα στο εμπορικό ισοζύγιο εξασφάλιζαν την συσσώρευση νέου πλούτου, ο οποίος με σωστή αναδιανομή οδηγούσε στην συντήρηση της οικονομικής δραστηριότητας εντός της Γερμανίας. Σε περιόδους ύφεσης, η γερμανική βιομηχανία κατάφερε να αντιδρά αποτελεσματικά δημιουργώντας νέα, καλύτερα προϊόντα τα οποία έφερναν στην χώρα τα επί πλέον κεφάλαια που, με την σειρά τους, φρέναραν τις απολύσεις και την ύφεση.

Το σχέδιο Μάρσαλ

Η ανάπτυξη αυτή μπορούσε να συντηρηθεί μόνον όσο στο διεθνές στερέωμα υπήρχε αρκετή ζήτηση για γερμανικά προϊόντα. Από που προερχόταν αυτή η ζήτηση; Από το 1947 έως το 1960, η ευρεία βάση της ζήτησης ήταν η Ευρώπη - με τη βοήθεια του Σχεδίου Μάρσαλ και μια σειρά άλλων μέτρων "δολαριοποίησης" των Ευρωπαϊκών χωρών που εφάρμοσαν οι Αμερικανοί.

Οι Αμερικανοί χρηματοδοτούσαν τους Ευρωπαίους έτσι ώστε οι Ευρωπαίοι να αγοράζουν Γερμανικά αγαθά. Παράλληλα, άνοιξαν τις αγορές τους στα Ιαπωνικά αγαθά, ουσιαστικά καταδικάζοντας σε μαρασμό την δική τους βιομηχανία αυτοκινήτων και ηλεκτρονικών προϊόντων. Έτσι η Αμερικανική κυβέρνηση αποφάσισε, το 1947, να επιδοτεί μακροπρόθεσμα την Γερμανική και την Ιαπωνική βιομηχανία.

Η λογική της πολιτικής αυτής είχε να κάνει με τον ηγεμονικό ρόλο που ανέλαβαν οι ΗΠΑ, στο πλαίσιο του διεθνούς καπιταλισμού μετά την οικονομική κατάρρευση του προηγούμενου ηγεμόνα - της Βρετανίας. Θεώρησαν ότι το δολάριο χρειάζεται τουλάχιστον άλλα δύο ισχυρά νομίσματα τα οποία, σε περίοδο κρίσης, θα βοηθούσαν στην αποσόβηση των κραδασμών. Ακόμα, πίστευαν ότι ήταν απαραίτητο για τις αμερικανικές εξαγωγές να υπάρχει ανάπτυξη τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Άπω Ανατολή.

Αντιστροφή ρόλων

Το 1971 το σκηνικό άλλαξε ριζικά. Εκείνη την χρονιά οι ΗΠΑ αποφάσισαν ότι δεν μπορούν πλέον να συνεχίσουν να χρηματοδοτούν άμεσα την ζήτηση που κινεί τις Γερμανικές και Ιαπωνικές βιομηχανίες. Ο πόλεμος του Βιετνάμ, η υποχώρηση της κερδοφορίας των Αμερικανικών εταιρειών (λόγω της μεγάλης αύξησης της ανταγωνιστικότητας των Γερμανικών και Ιαπωνικών επιχειρήσεων) και η κατάρρευση του μεταπολεμικού συστήματος νομισματικών ισοτιμιών (του λεγόμενου Bretton Woods) όπου τα νομίσματα ήταν κλειδωμένα στο δολάριο ήταν καταστάσεις που πίεζαν ασφυκτικά την Αμερικανική οικονομία.

Έτσι ξεκίνησε μια νέα, διαφορετική φάση στην μεταπολεμική περίοδο, από τα μέσα της δεκαετίας του 70 έως το επεισοδιακό 2008. Σε τι διέφερε από την προηγούμενη; **Εκεί που οι ΗΠΑ χρηματοδοτούσαν τον υπόλοιπο κόσμο (πλην των σοσιαλιστικών χωρών), ξάφνου ο υπόλοιπος κόσμος άρχισε να χρηματοδοτεί τις ΗΠΑ.** Γερμανικά, Ιαπωνικά και Αραβικά κεφάλαια έρρεαν προς τη Wall Street (περί τα 2 δις δολάρια την ημέρα) χρηματοδοτώντας τα Αμερικανικά ελλείμματα (τόσο του κράτους των ΗΠΑ όσο και των Αμερικανών πολιτών, ιδίως των ήδη εχόντων). Με την σειρά τους, οι Αμερικανοί χρησιμοποιούσαν τα εισρέοντα κεφάλαια για να αγοράζουν τα εισαγόμενα προϊόντα συντηρώντας τα εμπορικά πλεονάσματα της Γερμανίας και των άλλων χωρών.

Η κατάρρευση του 2008 – ο νέος ηγέτης

Μετά όμως το 2008, και την καθίζηση της ζήτησης Γερμανικών αγαθών από τις αγγλοσαξωνικές χώρες, την Ανατολική Ευρώπη και την Κίνα, το Γερμανικό πλεόνασμα βρέθηκε να συμπιέζεται από παντού. Η ζήτηση από το εξωτερικό μειώθηκε σημαντικά με αποτέλεσμα το 2009, το 83% του εμπορικού πλεονάσματος της Γερμανίας το απορροφά η ευρωζώνη.

Οι χώρες της Ευρωζώνης (**Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία, Βέλγιο και Ελλάδα**) που κλήθηκαν να σηκώσουν το βάρος δεν άντεξαν με αποτέλεσμα η Γερμανία να βρεθεί αντιμέτωπη με ένα μεγάλο δίλημμα. Είτε θα συνέχιζε το γνωστό εξαγωγικό της μοντέλο εις βάρος της Ευρωζώνης δημιουργώντας ελλείμματα στις υπόλοιπες χώρες, είτε θα αναλάμβανε τον ρόλο του ηγεμόνα της Ευρωζώνης ώστε να την σώσει από την οριστική κατάρρευση.

Η Γερμανία κατά κάποιο τρόπο κλήθηκε να παίξει τον ρόλο που έπαιξαν οι ΗΠΑ στην παγκόσμια οικονομία το 1947. Ένας νέος κολοσσός ο οποίος μετά από μια μεγάλη καταστροφή (2008) θα ανακύκλωνε τα πλεονάσματα του, με σκοπό να ενεργοποιήσει τις υπολειπόμενες οικονομίες. Η κ. Μέρκελ ωστόσο αρνήθηκε αυτό το ρόλο επιλέγοντας να μην υπονομεύσει τα συμφέροντα της Γερμανίας, ακολουθώντας μια πολιτική που ουσιαστικά τα υπέσκαπτε σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό.

Η διάλυση του Ευρώ

Η αδιάλλακτη στάση της Γερμανίας στο να αναλάβει ένα κομβικό ρόλο και να εφαρμόσει γενναίες πολιτικές όξυναν την αβεβαιότητα εντός του συστήματος.

Τα σενάρια περί εξόδου χωρών από το ευρώ, είτε ακόμα και τη διάσπαση σε δυο διαφορετικά νομίσματα δύο ταχυτήτων βρίσκονται πάντα στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, αλλά σαν εναλλακτικά σχέδια.

Παρά το γεγονός ότι πρώτος υποψήφιος για να βγει από το ευρώ είναι η Ελλάδα, πολλοί αναλυτές παρουσίασαν αρκετά επιχειρήματα για το αντίθετο. Η Γερμανία μπορεί να επωφεληθήκε τόσα χρόνια από το φθινό ευρώ και να ήταν το μεγάλο στήριγμα των υπολοίπων χωρών, αλλά ίσως είναι προς το συμφέρον της Ευρωζώνης να την βγάλει από το Ευρώ.

Όσο ριζοσπαστικό και αν φαίνεται, σε μια νομισματική ένωση όσο μεγάλα προβλήματα προκαλεί μια ελλειμματική χώρα, άλλα τόσο προκαλεί και μια πλεονασματική χώρα. Η Γερμανία απορροφούσε τους κραδασμούς της Ευρωζώνης και ήταν εκεί σε κάθε περίπτωση για να καλύψει το συστημικό πρόβλημα της ένωσης. Η Γερμανία κατά κάποιον τρόπο κάλυπτε τις αδυναμίες της ένωσης, απορροφώντας τις πληθωριστικές τάσεις τις Ιρλανδίας, αυξάνοντας τις καταθέσεις όταν η Ελλάδα δανειζόταν και κάνοντας περικοπές όταν η Ισπανία ξόδευε.

Είναι προφανές ότι η Ελλάδα, η Ιρλανδία και η Πορτογαλία θα προτιμούσαν να βρίσκονται εκτός ευρώ και να μπορούν να αναπτύξουν την ανταγωνιστικότητα τους. Από τη μια ο πανικός στις αγορές θα ήταν διάχυτος για την αποπληρωμή του χρέους τους, αλλά από την άλλη το νόμισμα τους θα αντιπροσώπευε την πραγματική κατάσταση των οικονομιών τους.

Οι Γερμανοί ιθύνοντες πρέπει να αντιμετωπίσουν μια δύσκολη κατάσταση. Είτε θα στηρίξουν το Ευρώ με όλες τους τις δυνάμεις επωμιζόμενοι το τεράστιο κόστος των ελλειμματικών χωρών, είτε θα εγκαταλείψουν την ένωση με τεράστιο πλήγμα στις Γερμανικές τράπεζες και στις εξαγωγές αφού το νέο μάρκο θα ανατιμηθεί αυτόματα.

Αλλαγή πολιτικής – Το σχέδιο της τελευταίας Συνόδου

Είναι προφανές ότι η Γερμανία θα ζημιωθεί από την αναταραχή και την κρίση της Ευρωζώνης. Το ερώτημα είναι ποιά πολιτική θα έχει το μικρότερο οικονομικό και πολιτικό κόστος για την ίδια. Το μόνο που μπορεί να ειπωθεί με ασφάλεια είναι ότι η διάλυση του ευρώ μοιάζει να είναι απευκταίο σενάριο για όλες της χώρες της Ευρωζώνης.

Η αβεβαιότητα που θα προκύψει τρομάζει ακόμα και τις πιο καλοσχεδιασμένες οικονομικά χώρες. Οι ηγέτες της ΕΕ δείχνουν διατεθειμένοι να θυσιάσουν κάποια από τα προτερήματα του παρελθόντος αλλά όχι στο βαθμό που απαιτείται ώστε να αντιμετωπίσουν συνολικά την τριπλή κρίση της Ευρωζώνης (Τραπεζικού Τομέα, χρέους και επενδύσεων).

Σε αυτό το πλαίσιο η Γερμανία φαίνεται να κάνει στροφή 180 μοιρών στην πολιτική της. Η κ. Μέρκελ και ο υπουργός οικονομικών κ. Σόιμπλε άρχισαν να δηλώνουν ανοιχτά ότι θα στηρίξουν την Ελλάδα με όλες τους τις δυνάμεις. Με χαρακτηριστική καθυστέρηση φαίνεται να παραδέχονται την προβληματική δομή του συστήματος και την ανεπάρκεια των έως τώρα λύσεων.

Η αλλαγή ρότας είναι ξεκάθαρη και από τις αποφάσεις της τελευταίας Συνόδου κορυφής (21/07) όπου έγινε ένα πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Οι ηγέτες της ΕΕ αποφάσισαν (με χαρακτηριστική καθυστέρηση) να προσφέρουν σημαντική στήριξη προς την Ελλάδα. Τη στιγμή που η χώρα έφτασε ένα βήμα πριν την κατάρρευση και την χρεωκοπία, οι ιθύνοντες αναγκάστηκαν να δράσουν.

Μεταξύ άλλων οι βασικές αποφάσεις είναι: η χορήγηση ενός νέου δανείου ίσο με το πρώτο σε μέγεθος αλλά με το μισό επιτόκιο και μεγάλη προθεσμία αποπληρωμής (και παράλληλη επιμήκυνση του πρώτου, ακριβού δανείου), η επανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών, και κάποιων από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές μέσω του EFSF και ένα νέο Σχέδιο Marshall για την Ελλάδα όπου τα κράτη-μέλη θα σπεύσουν να προσφέρουν οικονομική και τεχνική βοήθεια στην χώρα μας με στόχο την επανενεργοποίηση της οικονομίας. Παρά τις, εκ πρώτης όψεως, σημαντικές αποφάσεις της ΕΕ η αδράνεια πολιτικής βούλησης της Ευρωζώνης όλο αυτό το διάστημα έχει δημιουργήσει ένα πρόβλημα τεραστίων διαστάσεων. Χαρακτηριστικό της απόφασης είναι ότι οι υπόλοιπες ελλειμματικές χώρες αφήνονται στο χείλος της χρεοκοπίας και στο έλεος των εταιρειών αξιολόγησης. Όσο ο ριζικός ανασχεδιασμό του Ευρώ-συστήματος αναβάλλεται και η Γερμανία αρνείται να αναλάβει τον ηγετικό της ρόλο, τόσο το domino effect θα παραμονεύει για ολόκληρη την Ευρωζώνη. (Στα γεγονότα της Συνόδου και την σημασία τους θα αναφερθούμε εκτεταμένα στο επόμενο δελτίο)